
RECENZJE

Paweł Beyga, *Tradycja anglikańska w mszale dla ordynariatów personalnych byłych anglikanów*, Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2018, ss. 203.

Przystępując do omówienia książki przygotowanej przez Pawła Beygę, należy zwrócić uwagę na dwa zagadnienia o charakterze ogólniejszym, które mają z nią bezpośredni związek oraz dość wyraźnie wpływają na jej ocenę. Po pierwsze, należy mieć na uwadze, że żyjemy szczęśliwie w czasach, w których pojawiają się nowe „fakty eklezjalne”. Z jednej strony są one efektem rozwoju eklezjologii, który nastąpił w kontekście dwóch soborów watykańskich, a z drugiej – stanowi wyzwanie dla eklezjologii systematycznej, która powinna dokonywać dalszej refleksji nad życiem Kościoła i nad pojawiającymi się stale nowymi faktami. Za jeden z takich faktów należy uznać konstytucję apostolską *Anglicanorum coetibus* z 4 listopada 2009 roku papieża Benedykta XVI oraz jej praktyczny efekt, którym jest powstanie ordynariatów personalnych dla byłych anglikanów, posiadających w pewnym sensie nowy status eklezjalny oraz wyznaczony nowatorsko sposób urzeczywistniania eklezjalnego swojej wiary, ze szczególnym naciskiem położonym na liturgię, mającą, przynajmniej *implicite*, stanowić aspekt przewodni urzeczywistniania się eklezjalności wspomnianych ordynariatów oraz kształtowania ich komunii z żywą Tradycją Kościoła katolickiego, zachowując zarazem więź z tradycją anglikańską. Stąd tak wielka waga nadana mszałowi przeznaczonemu dla ordynariatów dla byłych anglikanów. Czy nie należałoby widzieć rangi efektów eklezjalnych konstytucji Benedykta XVI w ścisłej łączności z dziełem unii brzeskiej (1596 r.)? Eklezjologia aktu Benedykta XVI czeka więc jeszcze na dalszą refleksję i adekwatną recepcję w Kościele na różnych poziomach jego życia. Po drugie, dzisiejsza teologia coraz lepiej zdaje sobie sprawę, że niedocenianym dotychczas „miejscem teologicznym” jest liturgia. Jest to efekt pewnego typu przemian duchowych, które nastąpiły w życiu Kościoła, słusznie dowartościowujących podstawowe przekonanie, że liturgia jest źródłem i szczytem całego życia eklezjalnego. W ramach systematycznej refleksji teologicznej odżywa więc i staje się coraz bardziej operatywna zasada: *lex orandi – lex credendi*, która w znacznej mierze wyraża i pozwala coraz lepiej ujmować związek zachodzący między liturgią i teologią oraz wyprowadzać z tego związku ważne treści zarówno dla praktyki liturgicznej, jak i dla żywej i eklezjalnie kreatywnej teologii.

Mając na uwadze te dwa ogólne zagadnienia, od razu możemy usytuować pracę P. Beygi w odpowiednim kontekście. Jest to kontekst aktualnego życia Ko-

ściola, który domaga się pogłębionej i uważnej refleksji teologicznej, a zarazem jest to refleksja eklezjologiczna sytuująca się w kontekście żywego doświadczenia życia kościelnego, którym jest liturgia. Na tym tle autor jasno i jednoznacznie postawił problem przygotowanej pracy, a mianowicie chodzi mu o zagadnienie tradycji anglikańskiej w mszale dla ordynariatów personalnych dla byłych anglikanów. Opracowanie sytuuje się więc na linii wspomnianego związku ordynariatów dla anglikanów z ich tradycją anglikańską, z której wyrastają. Określenie tego związku ma wyraźne znaczenie dla samej pracy, ale także – w szerszej perspektywie – otwiera się na poszukiwania ekumeniczne dotyczące związku różnych tradycji chrześcijańskich z Tradycją Kościoła katolickiego, a tym samym także dla podejmowanych dalszych działań ekumenicznych, zwłaszcza na gruncie liturgicznym.

Autor omawianej książki krótko – moim zdaniem, niestety, zbyt krótko – przedstawia przyjętą metodę badawczą jako praktyczne i systematyczne zastosowanie wspomnianej zasady *lex orandi – lex credendi*. Założenie to zostaje sprecyzowane w wyjaśnieniu, że chodzi o „wydobycie treści wiary Kościoła (*lex credendi*) z liturgii (*lex orandi*)” (s. 31). Trzeba przyznać, że zasada jest, owszem, sugestywna, ale nie jest całkowicie jednoznaczna. Na pewno nie może być ona jednoznacznie uznana za metodę teologiczną, nawet jeśli kształtuje pewien styl refleksji teologicznej. Należało więc w większym zakresie skonkretyzować jej znaczenie i zastosowanie teologiczne, gdyż właściwie nie ma dotychczas jednoznacznie określonego sposobu wykorzystania przywołanej zasady w teologii systematycznej. Owszem, pośrednio widać ten sposób w prowadzonych analizach teologicznych, na pewno bardzo konsekwentnie, ale chciałoby się szerzej poznać założenia, na których autor opiera się w swoich badaniach. Jest to wymóg bardzo podstawowy, zwłaszcza w pracach, które odznaczają się nowatorstwem treściowym i odnoszą się do zagadnień szczególnie aktualnych.

Książka P. Beygi składa się z trzech rozdziałów, z których każdy jest zakończony odpowiednimi wnioskami. Rozdział pierwszy został syntetycznie poświęcony całej tradycji anglikańskiej. Autor trafnie wy dobył jej główne aspekty i wskazał na ich znaczenie w całości tradycji anglikańskiej. W drugim rozdziale, w ścisłej łączności z koncepcją całej pracy, P. Beyga podjął się odpowiedzi na pytanie o stan i zakres „repcji” tradycji anglikańskiej w mszale dla byłych anglikanów. Przeprowadzone analizy odznaczają się wnikliwością teologiczną i zasługują na uznanie. Otrzymaliśmy do dyspozycji jasny wykład problemu. W wyróżnionych elementach należących do tradycji anglikańskiej trafnie wskazano te, które są obecne w mszale *explicite*, i te, które są obecne *implicite*. Oczywiście, odczytanie tych elementów – co jest ewidentne – jest dokonywane wyraźnie w kluczu katolickim, ale w pełni poprawne z metodologicznego punktu

widzenia. W każdym jednak razie można powiedzieć, że „recepce elementów anglikańskiej tradycji w mszale dla ordynariatów personalnych należy uznać za udaną realizację nauczania Ojców II Soboru Watykańskiego w zakresie ekumenizmu” (s. 112). Trzeci, najobszerniejszy rozdział książki stanowi rzeczywiście próbę teologicznej oceny recepcji tradycji anglikańskiej w mszale dla ordynariatów personalnych. Jest to rozdział, który stanowi zwieńczenie prowadzonych analiz, odznaczając się wyraźną samodzielnością. Autor stara się uchwycić zarówno ducha eklezjalnego, na którym opierano się, opracowując mszał dla byłych anglikanów, jak i wskazać na wiele szczegółowych treści, w których ten duch się wyraził. Kluczową sprawą pozostaje wskazanie na „rzymskość” tych treści, będącą czymś w rodzaju złotej nici łączącej tradycję katolicką i anglikańską. Autor zwraca uwagę na treści doktrynalne i liturgiczne obecne zarówno w zwyczajnej, jak i nadzwyczajnej formie rytu rzymskiego. W swoim postępowaniu badawczym trafnie zwraca uwagę na nauczanie i działania papieża Benedykta XVI. Jest to uzasadnione przede wszystkim wspomnianym na początku „faktem eklezjalnym”, za którym stoi decyzja tego papieża i jego konstytucja apostolska.

Sądzę jednak, że w prowadzonych analizach P. Beyga zbyt mocno zatrzymał się na formie nadzwyczajnej rytu rzymskiego, mniejszą uwagę poświęcając jego formie zwyczajnej. Cała łacińska tradycja liturgiczna, obecna zarówno w formie nadzwyczajnej, jak i zwyczajnej rytu rzymskiego, jest „miejscem”, w którym aktualizuje się żywa Tradycja Kościoła. W mszale dla byłych anglikanów chodzi o recepcję tej Tradycji, a nie tylko o recepcję „reformy reformy”, chociaż na pewno należy ją dowartościować, mając na uwadze, że wszystko dzieje się w kontekście szerokiej koncepcji liturgii papieża Benedykta XVI i jego wieloletnich działań na rzecz dowartościowania wielu pomniejszych elementów rzymskiej tradycji liturgicznej (por. R. Reyes Castillo, *La unidad en el pensamiento litúrgico de Joseph Ratzinger*, Madrid 2013). Wydaje się, że kwestia domaga się szerszego uzasadnienia i kontynuowania otwartych badań.

Trzecia część trzeciego rozdziału została szerzej poświęcona kwestiom ekumenicznym między Kościołem rzymskokatolickim i wspólnotą anglikańską oraz prowadzonym dialogom, a zwłaszcza osiągniętych w nich rezultatów. Warto podkreślić, że zostały one częściowo wykorzystane w mszale dla byłych anglikanów. Okazuje się, że ekumenizm przynosi konkretne rezultaty i objęty jest recepcją na ważnym poziomie życia eklezjalnego, którym jest liturgia.

Całość analiz zaprezentowanych w trzech rozdziałach książki odznacza się integralnością i spójnością. Autor uchwycił całościowo podjęte zagadnienie, wskazując jego newralgiczne punkty oraz wydobywając ich znaczenie teologiczno-ekumeniczne. Praca zarówno pod względem struktury, jak i wydobytych treści

zasługuje na aprobatę i dowartościowanie. Biorąc pod uwagę, że w teologii polskiej dotychczas niewiele uwagi poświęcono omawianemu zagadnieniu, książka P. Beygi tym bardziej zyskuje na znaczeniu.

W prowadzonych w omawianej pracy analizach wykorzystano bogaty zestaw dokumentów ogłoszonych przez różne „instancje” kościelne. Jest to uzasadnione charakterem pracy, jej założeniami metodologicznymi, a przede wszystkim jej celem. Wykorzystana została odpowiednio dobrana literatura teologiczna, która pozwoliła na przeprowadzenie zamierzonych analiz teologicznych. Odpowiednio do podjętego zagadnienia została szeroko wykorzystana literatura angielskojęzyczna. Jej dobór w pełni zasługuje na pozytywną ocenę.

Młody, ale już bardzo doświadczony autor książki, pracując pod kierunkiem ks. prof. Bogdana Ferdka (opiera się ona na przygotowanej uprzednio pod jego kierunkiem rozprawie doktorskiej), wykazał się umiejętnością prowadzenia badań teologicznych, ich systematyzowania i przedstawiania w sposób kreatywny i komunikatywny. Należy podkreślić, że dokonał tego, podejmując zagadnienie odznaczające się nowością, jak wspomniano na początku, i dość dużym stopniem trudności. Co więcej, analogicznych tematów nie podejmowano nie tylko w teologii polskiej, ale także w innych ośrodkach badawczych, dlatego też należy ją wpisać na listę ważnych prac dotyczących polskiego ekumenizmu.

ks. Janusz Królikowski
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Janusz Królikowski, *Światło Chrystusa i sakrament zbawienia. Studia eklezjologiczne*, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2018, ss. 558.

Janusz Królikowski – dogmatyk i profesor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie – przyzwyczał już czytelników polskiej literatury teologicznej do swoich częstych publikacji naukowych. Stąd powód, dla którego nie trzeba na łamach „Teologii w Polsce” streszczać biogramu tego autora. Nowa publikacja – *Światło Chrystusa i sakrament zbawienia* – to studia z zakresu eklezjologii, na które składają się trzydzieści trzy rozdziały. Niniejsza publikacja jest zatem zbiorem tekstów, które J. Królikowski publikował na przestrzeni lat.